

Pánové, omlouvám se za tolik filozofie naráz, a nyní mi dovolu-
te, abych ji uplatnil. Jestliže se vražda nalézá v gramatickém paulopostfu-
turu¹⁰ a donese se k nám o ní zvěst, rozhodně se k ní stavme morálně. Ale
dejme tomu, že už je po všem a že o ní můžeme prohlásit: Τετέλεσται,
nebo (oním žulovým molossem z *Médeí*) εἴργασαι.¹¹ Předpokládejme,
že nebohý zavražděný již nezakouší bolest a darebák, který čin spáchal,
vyrazil jako střela neznámo kam. Konečně pak předpokládejme, že jsme
dělali, co jsme mohli, a strkali nohy do cesty, abychom chlapa na útěku
podrazili, leč vše marno – *abiit, evasit*¹² atd. Jejdamane, říkám si, k čemu
jsou nám pak ještě nějaké ctnosti? Morálce bylo učiněno zadost, nyní
přichází na řadu vkus a krásná umění. Nepochybně se stala trudná, pře-
trudná věc, ale *my* ji nenapravíme. Vytěžme tedy ze špatné věci to nej-
lepší, a jelikož není možné z ní nic vytlouct pro morální účely, přístupme
k ní esteticky a pohledme, zda se v tomto směru osvědčí. Taková je lo-
gika rozumného člověka, a co z ní plyne? Osušíme si slzy a s uspokoje-
ním možná zjistíme, že konání, které bylo z morálního hlediska pohor-
šující a neobhajitelné, se při zkoumání podle zásad vkusu ukáže jako
velmi chvályhodný výkon. Všichni jsou spokojeni; staré přísloví má své
opodstatnění: nic na světě není tak zlé, aby zároveň nemohlo přinést
něco dobrého; nadšenec, který kvůli přílišnému dbaní o ctnost vypadal
mrzutě a nasupeně, počíná nabírat sil a prosazuje se všeobecné veselí.
Ctnost (*virtue*) si přišla na své, od nynějška se může volně uplatnit zna-
lectví (*vertu*) a vkus. Na základě této zásady, pánové, zamýšlím vést naše
šetření od Kaina až po pana Thurtella.¹³ Tuto velkolepou galerii vražd si
tedy s obdivným nadšením prohlédneme ruku v ruce a já se při tom poku-
ším stáčet vaši pozornost k předmětům, u nichž je kritika ku prospěchu.

***

První vražda vám je všem známa. Kain, vynálezce vraždy a otec tohoto umění, musel být géniem prvního gardu. Všichni Kainové byli geniální. Túbal-kain¹⁴ tuším vynalezl dělovou hlaveň nebo něco podobného. Ale ať už byla umělcova originalita a genialita sebevětší, každé umění bylo tehdy v plenkách a díla je třeba kritizovat s vědomím této skutečnosti. Dokonce i Túbalovo dílo by dnes nejspíš bylo v Sheffieldu¹⁵ přijato nelibě, a proto pro Kaina (míním Kaina staršího) není žádným znevážením, řekneme-li, že jeho výkon byl sotva ucházející. Milton však o něm asi smýšlel jinak. Podle způsobu, jak o případu pojednává, se zdá, že tu vraždu měl ve velké oblibě, neboť ji vykresluje se zjevnou snahou o vizuální efekt:

Rozlítiv se ten, kdy s druhým rozmlouvá,
udeří ho v slabinu a zabije
kamenem. I padne zbledv, a smrtdlně
lkaje pustí duši s krve potokem
valným.

(Ztracený ráj, XI. zpěv)¹⁶

Malíř Richardson, který měl smysl pro efekt, k tomu ve svých „Poznámkách ke Ztracenému ráji“ na str. 497 poznamenává: „Mělo se za to, že Kain (jak se říká) vyrazil z bratrova těla duši velkým kamenem, a Milton se tomuto názoru poddává, ovšem s dodatkem, že způsobil velikou ránu.“ Na daném místě to byl dodatek rozumný, neboť není-li hrubost zbraně vylepšena a obohacena teplým krvavým zabarvením, má v sobě

příliš mnoho z prostého stylu barbarské školy – jako by čin spáchal Polyfemos, jemuž se nedostávalo odbornosti, rozmyslu ani ničeho jiného vyjma skopových kostí. Mne však toto vylepšení těší především coby důkaz toho, že Milton byl nadšenec. A co se týče Shakespeara, nikdo ho v tomto směru nepřekonal, jak dostatečně dokazuje popis zavraždění Duncana, Banqua, vévody Glosterského v *Jindřichu VI.* atd.

Když byl základ tohoto umění jednou položen, je žalostné sledovat, jak po celé věky dřímalo, ochuzeno o zdokonalování. Vlastně budu nyní nucen přeskochit všechny vraždy náboženské i světské jako naprosto nehodné pozornosti, dokud křesťanská éra nezůstane daleko za námi. Řecko ani v době Periklově nedalo světu vraždu, jež by se jen trochu zaskvěla, a Řím měl ve všech uměních málo původního talentu na to, aby uspěl tam, kde jeho vzor zklamal. Latina podklesává už pod samotnou představou vraždy. „Byl zavražděn“ – jak se to řekne latinsky? *Interfectus est, interemptus est* – což vyjadřuje prosté usmrcení; proto byla křesťanská latina středověku nucena zavést nové slovo, k němuž slabost klasického myšlení nevystoupala. *Murdratus est*, praví vznešenější dialekt gótského věku. Mezitím židovská škola vraždy udržovala při životě vše, co bylo z toho umění dosud známo, a postupně to přenášela do západního světa. Židovská škola byla ostatně vždy hodna úcty, a to i v temném středověku, jak ukazuje případ Hugona z Lincolnu, poctěného Chaucerovou pochvalou u příležitosti jiného díla z téže školy, jež básník vkládá do úst paní abatyši.¹⁷

Vrátím-li se však ještě na chvíli k antickému starověku, těžko se zbavuji přesvědčení, že Catilina, Clodius a někteří další z tohoto kroužku bývali mohli být prvotřídními umělci; a každopádně je třeba litovat, že Ci-

ceronova moralistní nadřazenost připravila jeho zemi o jedinou šanci vyniknout v tomto oboru, kterou kdy měla. Jako *oběť* vraždy by nikdo nevyhovoval více než on sám. Bože! Jak by skučel strachy, kdyby slyšel pod postelí Cethega.¹⁸ Poslouchat ho by bylo vskutku zábavné a jsem přesvědčen, pánové, že než aby projevil *honestum* a postavil se smělému umělci čelem, byl by zvolil *utile* a odplazil se do komůrky, ba i na *cloaca*.¹⁹

Předjeme nyní k temnému věku (jímž my, kdož se vyjadřujeme přesně, výsostně míníme 10. století a dobu bezprostředně před ním a po něm), kterýžto věk by měl být pro umění vraždy přirozeně příznivý, jako byl příznivý pro církevní architekturu, vitraje atd., a vskutku se na konci tohoto období objevila velká postava našeho umění, čímž míním Starce z hory. Byl světlem opravdu zářivým a nemusím vám snad říkat, že je od něho odvozeno samo slovo *asasín*. Byl nadšencem natolik zaníceným, že když mu jeho oblíbený asasín při jedné příležitosti ukládal o život, byl tak velice potěšen projeveným talentem, že umělce navzdory nezdaru na místě jmenoval vévodou s nástupnickým právem po meči i po přeslici a přiřkl mu důchod na tři pokolení. Úkladná vražda je odvětvím umění, které si žádá samostatnou pozornost, a proto jí hodlám věnovat zvláštní přednášku. Zde jen poznamenám, jak je zvláštní, že toto odvětví umění vzkvétá pouze nárazově. Neštěstí nechodí nikdy samo. Naše doba se může pochlubit několika skvělými ukázkami a zhruba před dvěma stoletími došlo k nejzářivější konstelaci vražd tohoto druhu. Nemusím snad ani dodávat, že narážím především na pětici skvostných děl, tvořenou úkladnými vraždami Viléma I. Oranžského, Jindřicha IV. Francouzského,²⁰ vévody z Buckinghamu (kterou najdete příkladně vylíčenu panem Ellisem²¹ z Britského muzea), Gustava Adolfa a Valdštejna.²²